ÖĞRENCİLERİN SANATSAL-YARATICI BECERİLERİNİN GELİŞTİRİLMESİNDE PEYZAJ TÜRÜNÜN ÖZEL ROLÜ

Namangan Devlet Üniversitesi
Görsel Sanatlar ve Tasarım Bölümü
Öğretim Görevlisi **Abdumuminov Muhammad Sodiq**
abdumuminov.2024@mail.ru

Özet: *Bu makale, konunun teorik temellerini açıklamayı, peyzaj türünün tarihsel gelişim aşamalarının özünü belirlemeyi ve aynı zamanda geleceğin görsel sanatlar öğretmenlerinin sanatsal-yaratıcı becerilerinin geliştirilmesinde peyzaj türünden yararlanma yönlerini tanımlamayı amaçlamaktadır. Aşağıda, bu meselenin pedagojik önemi, teorik temelleri ve pratik kapsamını içeren geniş çaplı değerlendirmeler sunulmaktadır.*

Anahtar Kelimeler: *Peyzaj türü, sanatsal-yaratıcı beceri, plein air (Plener), resim tekniği, estetik eğitim, kompozisyonel çözüm, hava perspektifi, doğadan çizim, yaratıcı düşünce.*

Giriş: Günümüzde görsel sanatlar eğitimi alanında pedagojik süreçlerin verimliliğini artırmak, geleceğin görsel sanatlar öğretmenlerinin sanatsal-yaratıcı becerilerini şekillendirmek ve geliştirmek meselesi büyük bir güncellik kazanmaktadır. Bu nedenle, pedagojik fikirler, didaktik ilkeler ve inovatif metodolojik yaklaşımlar temelinde, görsel sanatlar öğretiminde peyzaj türünün amaçlı ve etkili bir şekilde uygulanması gerekmektedir.

Bu makale, konunun teorik temellerini açıklamayı, peyzaj türünün tarihsel gelişim aşamalarının özünü belirlemeyi ve aynı zamanda geleceğin görsel sanatlar öğretmenlerinin sanatsal-yaratıcı becerilerinin geliştirilmesinde

peyzaj türünden yararlanma yönlerini tanımlamayı amaçlamaktadır. Aşağıda, bu meselenin pedagojik önemi, teorik temelleri ve pratik kapsamını içeren geniş çaplı değerlendirmeler sunulmaktadır.

Peyzaj Türü ve Pedagojideki Önemi: Görsel sanatlar tarihinde peyzaj türü; her şeyden önce doğayı betimleyerek insan zihninde estetik bir zevk uyandırma, sanatsal-yaratıcı yetenekleri şekillendirme ve geliştirme aracı olarak ortaya çıkar. Peyzaj, görsel sanatlarda ayrı bir yönelim olup; belirli bir kompozisyon, renk uyumu ve doğa görünümündeki çeşitli spektrumlarla çalışırken, geleceğin görsel sanatlar öğretmenlerinin hayal dünyasının genişlemesi, düşünce yapısının derinleşmesi ve eskiz çalışmaları üzerindeki becerilerinin artması için etkili bir araçtır.

Pedagojik açıdan peyzaj türünü incelemek, öğrencilerde sadece doğayı derinden algılamayı değil; aynı zamanda estetik-duygusal deneyim kazanma, yaratıcı yaklaşımı teşvik etme ve sanatsal dünya görüşünü genişletme gibi yönleri geliştirir. Peyzaj türü aracılığıyla doğaya sevgi uyandırmanın yanı sıra çevreyi koruma ve ekolojik kültürü yükseltmekle birlikte; insani değerler, saygı ve güzelliğe yönelme gibi nitelikler de şekillendirilebilir.

Geleceğin görsel sanatlar öğretmenlerinin yetiştirilme sürecinde peyzaj türünden etkili bir şekilde yararlanılması, pedagojik teori ve pratikte kapsamlı görevlerini yerine getirmektedir. Nitekim inovatif pedagojik teknolojiler yardımıyla peyzaj türünü öğrenme süreci; evrensel değerler, ulusal miras, estetik eğitim ve ekolojik bilinci şekillendiren yöntemlerle zenginleştirilirse, öğrencilerin sanatsal dünya görüşü daha da sağlamlaşacaktır.

Ana Bölüm: *Peyzaj Türünün Tarihsel Gelişimi ve Pedagojik Analizi.*

Peyzaj türü, dünya sanat tarihinin en eski biçimlerinden biri olup ilk örneklerine Eski Mısır, Babil, Çin, Yunan ve Roma sanatında rastlanmaktadır. Ancak özel ve bağımsız bir tür olarak peyzaj, Rönesans döneminde (15-16.

yüzyıllar) Batı Avrupa resim sanatında kademeli olarak ayrışmaya başlamıştır. Pedagojik açıdan bu dönemde doğayı gözlemleme, renk çeşitliliği ve ışığın düşüşündeki ince detaylara odaklanma ile resim pratiğinde doğa görünümlerine başvurma gibi yöntemler, eğitim sürecinde de büyük önem taşımıştır. Yani öğrenciler, manzara veya peyzaj unsurlarını resmederek yaratıcı düşüncelerini eğitmiş ve kompozisyonun temellerini yakından tanıma fırsatı bulmuşlardır.

Barok döneminde (17. yüzyıl) peyzaj türü daha da gelişerek duygusal bir güçle zenginleşmiştir. Claude Lorrain, Salomon van Ruysdael ve Jan van Goyen gibi usta sanatçılar; manzarayı betimlerken netlik, ışık tonları ve doğa sahnelerindeki şiirsel görünümleri kaydederek bu türü yeni bir seviyeye taşımışlardır.

Pedagojik analiz açısından bu dönemde; manzara çizim sürecinde gerçekçi gözlemlerden yararlanma, hassas duygusal deneyimleri kullanma ve renk uyumuyla çalışma gibi yöntemler genç sanatçılar için büyük önem taşımış olup, günümüzde de sanat eğitimi sürecinde faydalı metodlar arasındaki yerini korumaktadır. 18. yüzyılda Rokoko döneminin etkisiyle, son derece estetik görünümlerle harmanlanmış ve renkli detaylarla zenginleştirilmiş manzaralar ortaya çıkmıştır. Bu dönemde sanatta, insanların doğa ile uyumu ve milli-bölgesel özelliklerin yansıtılması daha belirgin bir hal almıştır. Bu süreçte pedagojik bir yaklaşım olarak peyzaj, birçok resim okulunda temel egzersizlerden biri haline gelmiştir; çünkü resim yapmanın her şeyden önce doğayı anlamak ve kendi duygularını renkler aracılığıyla aktarmak olduğu düşüncesi kademeli olarak şekillenmiştir.

19. yüzyılda peyzaj türü yeni bir aşamaya geçmiştir. İzlenimciler (Empresyonistler) tarafından geleneksel yaklaşımlardan koparılarak; nesnel gözlem ile öznel duyguyu harmanlayan, renk kontrastı ve yenilikçi yaklaşımları ön plana çıkaran bir yöne evrilmiştir. Monet, Renoir ve Sisley gibi ressamlar,

doğa görünümlerini hızlı bir teknikle ve canlı renkler kullanarak betimlemiş, çevreyi bir duygu aracına dönüştürmüşlerdir. Pedagojik açıdan bu durum, geleceğin görsel sanatlar öğretmenleri için büyük bir dönüm noktası olup; onlara deneysel alıştırmalar yoluyla renk uyumunu, ışığın ince paletini, kavramsal ve duygusal deneyimleri resme yansıtmayı öğretir. 20. yüzyıl ve sonrasındaki dönemde peyzaj türü, çeşitli deneysel akımlarla zenginleşmiştir.

Modernizm, soyutlama, avangart, sürrealizm ve fotorealizm gibi sanat hareketleri; peyzaj çiziminde farklı yaklaşımlardan, renk senfonisinden, boşluk hissinden, renk uyumlarının armonik veya dissonans (uyumsuz) hallerini sunan tekniklerden geniş ölçüde yararlanmıştır. Bu süreçte pedagojik anlayışlar içerisinde; öğrencileri yaratıcı arayışlara yönlendirme, probleme dayalı öğrenme, proje yöntemi, yansıtıcı (refleksif) yaklaşımlar ve entegre dersler gibi geniş kapsamlı yöntemler gelişme göstermiştir.

Kısaca özetlemek gerekirse; peyzaj türünün tarihsel gelişimi, peyzaj çizimi aracılığıyla insan zihnini estetik açıdan zenginleştirme ve doğayı koruma konusunda eğitici bir öneme sahip hale gelmiştir. Bununla birlikte, bu sürecin pedagojik eğitimdeki temel dersler kapsamında uygulanması; öğrencilerde eleştirel düşünmeyi, kuramsal ve uygulamalı bilgileri harmanlama becerisini geliştirmeye hizmet etmektedir.

Geleceğin Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Sanatsal-Yaratıcı Becerilerinin Geliştirilmesinde Peyzaj Türünün Rolü.

Pedagojik literatürde belirtildiği üzere, geleceğin görsel sanatlar öğretmenlerinin sanatsal-yaratıcı becerileri pek çok faktöre bağlıdır. Özellikle öğrencilerde kompozisyon kurma yetenekleri, renk uyumu, tasvir aracılığıyla fikir ifade etme, özlü yaklaşımlar ve görünen ince detaylarla çalışmada net hedefler belirleme, geniş hayal gücünü gerekli formda ifade edebilme ve estetik zevk verme süreçlerinin tamamı, dolaylı olarak sanatsal-yaratıcı becerilerin

artırılmasına hizmet eder. Peyzaj türü ise bu süreçte öğrenci-sanatçılar için renkler, kompozisyon, mekan, ışık ve gölge ilişkilerini algılamada harika bir alan teşkil eder.

Geleceğin öğretmenleri, peyzaj çizim sürecinde doğayı derinlemesine anlama, renk armonisi ve çevrede meydana gelen çeşitli durumları fark etme imkanına sahip olurlar. Bu süreç; hayal gücünü zenginleştirmek, imgesel düşünceyi şekillendirmek ve aynı zamanda kısa sürede hedeflenen sonucu veren inovatif pedagojik teknolojilerle harmanlanırsa, şüphesiz verimlilik artacaktır. Özellikle görsel sanatlar öğretmenlerinin yetiştirilme sürecinde proje yöntemi, geliştirilen e-öğrenme platformları, sanal müzelerin kullanımı ve sanat eserlerinin multimedya teknolojileri aracılığıyla analiz edilmesi, onların sanatsal becerileri üzerinde olumlu bir etki yaratmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, peyzaj türü öğrenciler için didaktik bir kaynak olarak da hizmet edebilir. Örneğin; pedagojik uygulama derslerinde doğa nesnesini gözlemleme, peyzaj unsurlarını doğru şekilde ayırt etme, renk tonlarını belirleme ve yansıtıcı (refleksif) düşünce bildirme gibi görevleri yerine getirirler. Bu durum ise öğrencilerde "görme-düşünme" entegrasyonunu teşvik ederek; sanatsal bilincin genişlemesi ve pedagojik becerilerin zenginleşmesi imkanını yaratır.

Sonuç: *Pedagojik Uygulamada Peyzaj Türünden Yararlanma Durumu.* Geleceğin görsel sanatlar öğretmenlerinin yetiştirilmesinde peyzaj türünden etkili bir şekilde yararlanılması bir dizi faktöre bağlıdır. Pedagojik uygulamada tam olarak hangi teknolojilerin, yöntemlerin, eğitim içeriklerinin, ders kitaplarının ve öğretim materyallerinin mevcut olduğu, tüm bu süreç üzerinde etkili olmaktadır. Pek çok eğitim kurumunda görsel sanatlar derslerinde peyzaj çizimi temel görevlerden biri olarak verilmektedir; ancak bunun derinlemesine pedagojik analizi, bireysel yaklaşım ve yeni metodolojik yöntemlerin uygulanma düzeyi her zaman yeterli değildir. Pedagojik uygulama

analizlerinde belirtildiği üzere, öğrenciler peyzaj çizmek istediklerinde bile çoğu zaman sadece kopyalamaya veya hazır bir "şablon" üzerinden çalışmaya yönelik bir eğilim ortaya çıkmaktadır. Bu durum, onların bağımsız yaratıcı yaklaşımlarını kısıtlayarak görsel sanatlara olan ilgilerini azaltabilmektedir. Bu nedenle, geleceğin görsel sanatlar öğretmenlerinde peyzaj türü hakkında derin ve sistemli bir bilgi birikimi oluşturmak; farklı kültürel-tarihsel dönemlerin manzaralarını karşılaştırmalı olarak incelemek, doğayı bağımsız gözlemlemek ve bu temelde çıkarımlar yaparak kompozisyonu özgün bir şekilde kurgulama becerisini güçlendirmek gereklidir.

Ayrıca pedagojik uygulamada, geleneksel yöntemlerle birlikte yeni inovatif usullerin; örneğin internet kaynaklarının ve sanal müzelerin (çevrimiçi galerilerin) kullanımı yoluyla öğrencileri farklı zaman ve kültürlerin peyzaj sanatıyla tanıştırmak büyük önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra, bölgesel manzaraların canlı gözlemlenmesi, plener (açık hava) derslerinin düzenlenmesi, öğrencilerin tarihi yapılar veya doğa köşeleriyle yakından tanıştırılması aracılığıyla uygulama becerileri geliştirilebilir. Tüm bu süreçler, net bir hedef planına dayanarak ve beklenen sonuçlar belirlenerek gerçekleştirilirse, pedagojik uygulamada peyzaj türünden yararlanmanın verimliliği artacaktır.

KAYNAKÇA

1. Amanullaev, A. (2022). SPECIFIC FACTORS OF COMPREHENSIVE STUDY AND ANALYSIS OF THE HISTORY AND CULTURE OF THE UZBEK PEOPLE. *ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 7.603*, *11*(02), 1-4.

2. Amanullaev, A. A. (2022). CURRENT ISSUES IN THE TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF FINE ARTS. *ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 7.603*, *11*(03), 1-3.

3. Абдимуминова, Д. А., & Амануллаев, А. А. (2018). Использование традиций этики" устоз-шогирд"(мастер и ученик) на занятиях прикладного искусства. *NovaInfo. Ru*, *2*(85), 203-206.

4. Abdumo‘minovich, A. A. (2023). QADIMDA USTALARNING SHOGIRD TAYYORLASHDA O’ZIGA XOS MILLIY ANANAVIY ASOSLARI. *Journal of Universal Science Research*, *1*(5), 1440-1447.

5. ABDUMO‘MINOVICH, A. A. (2023). BO’LG’USI TASVIRIY SAN’AT O’QITUVCHILARINI TAYYORLASHDA HOZIRGI DAVR DOLZARB MASALALARI. *Journal of Universal Science Research*, *1*(5), 1423-1429.

6. Sodiq, AM (2022). TASVIRIY SAN’AT ASARLARIDA KOPOZİTsiyaNING BADDIY QIMMATINI TAHLIL VA TASHRIB BERA VA O’QUVCHILARNING BADDIY Idrok HAQIDAGI BILIMLARINI OSHIRISH. *XALQARO JURNALI IJTIMOIY FAN VA INTERDISPLINAR RESEARCH ISSN: 2277-3630 Ta'sir faktori: 7.429* , *11* (03), 149-151.

7. Sodiq, A. M. (2023). BOLAJAK TASVIRIY SANAT OQITUVCHILARIDA BADIIY-IJODIY MAHORATLARINI RIVOJLANTIRISHDA MANZARA JANRIDAN FOYDALANISH USULLARI. *Journal of Universal Science Research*, *1*(5), 1430-1439.

8. Muhammad, A. (2022). PECULIARITIES OF THE SCIENTIFIC STUDY OF THE RELATIONSHIP BETWEEN COMPOSITION AND COLOR IN THE GENRE OF LANDSCAPE. *ASIA PACIFIC JOURNAL OF*

MARKETING & MANAGEMENT REVIEW ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 7.603, 11(02), 5-8.

9. Abdumo, M. A. O. G. L. (2022). Ochiq havoda insonlarni turli xolatlaridan tasvirlar bajarish texnologiyalari. *Science and Education, 3*(9), 474-480.

10. Abdumo'Minova, D. A. Q. (2022). Talabalarga tasviriy san'atdan mashg'ulotlarni tashkil etishda qalamtasvirning nazariy qonunlardan foydalanish. *Science and Education, 3*(9), 467-473.

11. Sadiq, A. M. (2024). Studying The Stages Of The Historical Development Of The Landscape Genre And Its Importance In The Development Of The Artistic And Creative Skills Of Future Visual Arts Teachers. *International Journal Of Research In Commerce, It, Engineering And Social Sciences Issn: 2349-7793 Impact Factor: 6.876, 18*(01), 28-32.

12. Dildora, A. (2022). TRAINING OF PROFESSIONALS WITH POSITIVE HUMAN QUALITIES IN THE LESSONS OF FINE AND APPLIED ARTS IN THE EDUCATION OF THE MODERN SPIRIT. *INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429, 11*(03), 152-154.

13. Dildora, A. (2022). THE EMERGENCE OF SOME MODERN PROBLEMS IN THE FIELD OF ARCHITECTURE IN THE MODERN CONSTRUCTION OF ANCIENT CITIES RICH IN HISTORICAL MONUMENTS AND RELICS. *ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 7.603, 11*(02), 9-11.

14. Кизи, А. Д. А. (2023). РАЗРАБОТКА ТЕХНОЛОГИЙ ПРАКТИЧЕСКОГО ОБУЧЕНИЯ УЧАЩИХСЯ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМУ

ИСКУССТВУ. *Innovation: The journal of Social Sciences and Researches, 1*(4), 201-203.

15. Абдумуминов, М. А. Ў. (2022). РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ СТУДЕНТОВ ПУТЕМ ИЗУЧЕНИЯ ПРОИЗВЕДЕНИЙ СОВРЕМЕННЫХ УЗБЕКСКИХ ХУДОЖНИКОВ-ЖИВОПИСЦЕВ. *Innovation: The journal of Social Sciences and Researches, 1*(2).

16. Sadiq, A. M. (2024). STUDYING THE STAGES OF THE HISTORICAL DEVELOPMENT OF THE LANDSCAPE GENRE AND ITS IMPORTANCE IN THE DEVELOPMENT OF THE ARTISTIC AND CREATIVE SKILLS OF FUTURE VISUAL ARTS TEACHERS. *INTERNATIONAL JOURNAL OF RESEARCH IN COMMERCE, IT, ENGINEERING AND SOCIAL SCIENCES ISSN: 2349-7793 Impact Factor: 6.876, 18*(01), 28-32.

17. Abdinabi, A. (2024). THE COMPOSITIONAL STRUCTURE OF THE WORKS OF ARTISTS WHO CREATED STILL LIFE IN PAINTING IS THEIR SCIENTIFIC ANALYSIS. *INTERNATIONAL JOURNAL OF RESEARCH IN COMMERCE, IT, ENGINEERING AND SOCIAL SCIENCES ISSN: 2349-7793 Impact Factor: 6.876, 18*(01), 17-21.

18. Қизи, А. Д. А. (2023). РАЗРАБОТКА ТЕХНОЛОГИЙ ПРАКТИЧЕСКОГО ОБУЧЕНИЯ УЧАЩИХСЯ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМУ ИСКУССТВУ. *Innovation: The journal of Social Sciences and Researches, 1*(4), 201-203.

19. Dildora, A. (2024). TEACHING COMPOSITION TO STUDENTS IN FINE ART EDUCATIONAL INSTITUTIONS AND DEVELOPING ARTISTIC AND CREATIVE THINKING AS A PEDAGOGICAL PROBLEM. *INTERNATIONAL JOURNAL OF RESEARCH IN COMMERCE,*

IT, ENGINEERING AND SOCIAL SCIENCES ISSN: 2349-7793 Impact Factor: 6.876, *18*(01), 22-27.

20. Abdinabi, A. (2024). THE COMPOSITIONAL STRUCTURE OF THE WORKS OF ARTISTS WHO CREATED STILL LIFE IN PAINTING IS THEIR SCIENTIFIC ANALYSIS. *INTERNATIONAL JOURNAL OF RESEARCH IN COMMERCE, IT, ENGINEERING AND SOCIAL SCIENCES ISSN: 2349-7793 Impact Factor: 6.876*, *18*(01), 17-21.

21. Abdinabi, A., & Rayhona, T. (2024). SPECIFIC CHARACTERISTICS OF THE FOUNDATIONS OF ARTISTIC CREATIVITY IN THE TYPES AND GENRES OF FINE ART. *Web of Teachers: Inderscience Research*, *2*(3), 219-228.

22. Sadiq, A. M. (2024). STUDYING THE STAGES OF THE HISTORICAL DEVELOPMENT OF THE LANDSCAPE GENRE AND ITS IMPORTANCE IN THE DEVELOPMENT OF THE ARTISTIC AND CREATIVE SKILLS OF FUTURE VISUAL ARTS TEACHERS. *INTERNATIONAL JOURNAL OF RESEARCH IN COMMERCE, IT, ENGINEERING AND SOCIAL SCIENCES ISSN: 2349-7793 Impact Factor: 6.876*, *18*(01), 28-32.

23. Amanullayev, A. (2026, April). SPECIFIC METHODS AND FORMS OF COMPOSITION IN VISUAL ARTS. In *UNIVERSAL INSIGHTS CONFERENCE ON SCIENCE AND SOCIETY* (Vol. 5, No. 1, pp. 129-143).

24. Sodiq, A. M. (2026). SPECIFIC CHARACTERISTICS OF THE STAGES OF OIL STILL LIFE PAINTING. *GLOBAL TRENDS IN SCIENCE AND INNOVATION*, *6*(1), 89-102.

25. Dildora, A. (2026). UTILIZATION OF OIL PAINTING TECHNOLOGY IN STILL LIFE COMPOSITION. *GLOBAL RESEARCH AND ACADEMIC INNOVATIONS*, *6*(1), 74-86.